

سنجش سطح توسعه اجتماعی مناطق روستایی (مطالعه موردی شهرستان داراب)

ناصر مطیعی

استادیار گروه مدیریت و توسعه کشاورزی، دانشگاه تهران

حسین خوشبخت^۱

کارشناس ارشد رشته توسعه روستایی، دانشگاه تهران

مسعود ساجدی

دانشجوی کارشناسی ارشد رشته توسعه روستایی، دانشگاه تهران

ابوالفضل رنجبر

کارشناس ارشد رشته توسعه روستایی، دانشگاه تهران

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۲/۰۵/۳۰

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۲/۰۳/۱۹

چکیده

مسئله توسعه اجتماعی همواره یکی از مسائل مهم و چالش برانگیز برای انتخاب جهت گیری‌ها و سیاست‌های مناسب در عرصه عمل بوده است. غفلت از جنبه‌های اجتماعی توسعه نقش بسیاری را در استمرار توسعه نیافتگی در مناطق روستایی داشته است. هدف این پژوهش، سنجش سطح توسعه اجتماعی مناطق روستایی شهرستان داراب استان فارس بود. این تحقیق به لحاظ هدف کاربردی که به روش میدانی انجام شد. جامعه آماری پژوهش شامل ۷۹۲۶۲ نفر از ساکنان مناطق روستایی (بالای ۱۵ سال) شهرستان داراب استان فارس بودند. با استفاده از فرمول نمونه گیری کوکران تعداد ۳۶۴ نفر از آنها به روش نمونه گیری طبقه‌ای تصادفی مورد مطالعه قرار گرفتند. برای جمع آوری داده‌ها و اطلاعات از پرسشنامه و داده‌ها و اطلاعات مرکز آمار ایران استفاده شد. روایی پرسشنامه با استفاده از پانل متخصصان تایید شد و به منظور سنجش پایایی پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد، ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شده برای پرسشنامه مذکور ۰/۷۴ به دست آمد. به منظور محاسبه شاخص ترکیبی برای هر یک از معیارها از روش تحلیل مؤلفه‌های اصلی استفاده گردید، همچنین برای محاسبه شاخص ترکیبی کل و رتبه بندی دهستان‌ها از روش تاکسونومی عددی استفاده شد. نتایج تحقیق نشان داد که از لحاظ توسعه اجتماعی به ترتیب دهستان‌های هشیوار، پاسخن، قریه-الخیر، فورگ، بالش، بختاجرد، رستاق، قلعه‌بیابان، فسارود، آبشور، کوهستان و نصروان قرار دارند. همچنین، نتایج حاکی از آن بود که هفت دهستان در گروه سطح توسعه اجتماعی بالا، سه دهستان در گروه سطح توسعه اجتماعی متوسط و دو دهستان در گروه محروم از لحاظ سطح توسعه اجتماعی طبقه‌بندی شده‌اند. همچنین ضریب تغییرات بدست آمده بیانگر این است که تفاوت زیادی در سطح توسعه‌یافتگی اجتماعی در دهستان‌های شهرستان داراب در معیارهای مختلف وجود دارد. لذا برای توسعه اجتماعی هماهنگ و یکپارچه دهستان‌های شهرستان داراب، تمرکز زدایی در هر یک از معیارهای توسعه اجتماعی ضروری است.

واژگان کلیدی: توسعه اجتماعی، توسعه روستایی، مناطق روستایی، شهرستان داراب، تاکسونومی عددی.

مقدمه

توسعه‌نیافتگی مناطق روستایی در اثر عدم برنامه ریزی و ضعف امکانات زیستی و نابرابری توزیع امکانات در سطح ملی و منطقه‌ای و نیز بین شهرها و روستاها، از علت‌های ترک روستاها هستند (صحرائی، ۱۳۸۷، ۲). تاریخچه بحث‌های توسعه به دهه ۵۰ و ۶۰ بر می‌گردد (فیروزآبادی، ۱۳۸۹، ۵۸). در این دو دهه خاستگاه بحث‌های توسعه نخست اقتصادی بوده و با رشد سالانه تولید ناخالص ملی برابر بود. هدف تئوری‌های توسعه نیز تسریع رشد اقتصادی در کشورهای توسعه نیافته بود. اما به تدریج با معلوم شدن نقاط ضعف برنامه‌های گذشته، مفهوم توسعه و عوامل اجرا کننده آن دچار تحول شد. به ویژه اینکه مشخص شد، نبود ساختارهای کارآمد اجتماعی در کشورهای در حال توسعه، رشد اقتصادی آنها را تحت تأثیر قرار داده است (حبیب زاده، ۱۳۸۹، ۲). می‌توان گفت که از دهه ۱۹۷۰، توسعه معنی صرفاً اقتصادی خود را از دست داد و لزوم چند جانی بودن و پوشش ابعاد گوناگون فرهنگی، اجتماعی، سیاسی در کنار بعد اقتصادی را نیز در بر گرفت. نشست سازمان ملل در شهر کپنهاگ در سال ۱۹۹۵ پیرامون توسعه اجتماعی نقطه عطفی در کاربرد رویکرد توسعه اجتماعی بود و در آن سران کشورهای شرکت کننده، خود را برای اجرای یک برنامه عملی که طیف وسیعی از سنج‌های سیاسی، اجتماعی و اقتصادی برای ریشه کنی فقر را در بر می‌گرفت، متعهد نمودند (United Nation, 1995). در مجموع توسعه اجتماعی یکی از زمینه‌هایی می‌باشد که می‌توان با گسترش و ارتقای شاخص‌های آن در جامعه، در مسیر رسیدن به توسعه‌ای متوازن و برابر بین مناطق و افراد، در جهت رفاه و رضایت افراد، از زندگی حرکت کرد (فیروزآبادی و دیگران، ۱۳۸۹، ۵۹). در واقع توسعه اجتماعی مکمل توسعه اقتصادی بوده و بدون دست یابی به سطوح قابل قبولی از توسعه اجتماعی، توسعه اقتصادی نیز کند گردیده و حتی ممکن است متوقف شود. از همین رو بود که در دهه پایانی قرن بیستم ابعاد اجتماعی توسعه مورد توجه پژوهشگران دولت مردان و برنامه‌ریزان قرار گرفت و رفع نیازهای فرهنگی و اجتماعی انسان نیز در استراتژی‌های توسعه گنجانده شد. علیرغم اهمیت پیش گفته، نبودن مقوله توسعه اجتماعی در کشور سبب شده است که مفهوم روشنی از توسعه اجتماعی، اهداف، ویژگی‌ها، معیارها و شاخص‌های آن وجود نداشته باشد و در نتیجه مقوله توسعه اجتماعی جایگاه شایسته‌ای را در نظام برنامه‌ریزی کشور نداشته باشد (حبیب زاده، ۱۳۸۹، ۴). بنابراین باید پژوهش و مطالعه روی ابعاد اجتماعی توسعه متوازن و همه جانبه به طور جدی مد نظر قرار گیرد. برنامه‌ریزی توسعه مستلزم تحصیل شناخت کافی و تحلیل وضعیت موجود در ابعاد اقتصادی - اجتماعی است. بررسی و ارزیابی وضع موجود توسعه اجتماعی نیازمند طراحی و بکارگیری شاخص‌هایی است که بتواند سطح توسعه اجتماعی را اندازه‌گیری کند، انتزاعی بودن و مجرد بودن مفاهیم و مولفه‌های توسعه اجتماعی این اندازه‌گیری را دشوار و در عین حال پیچیده می‌سازد و این امر نبود اجماع نظر در مورد معیارها و شاخص‌های توسعه اجتماعی و میزان تأثیر گذاری هر یک از این معیارها بر توسعه اجتماعی و عدم اطلاع از وضعیت موجود در میان پژوهشگران، برنامه‌ریزان و سیاست‌گزاران جامعه سبب گردیده که خود از دلایل عدم موفقیت در رسیدن به اهداف توسعه می‌باشند. پژوهش‌های انجام شده در زمینه سنجش توسعه اجتماعی در محیط روستایی توسط محققان داخلی بسیار اندک است و این خلأ در مورد استان فارس و شهرستان داراب با شدت بیشتر دیده می‌شود. این در حالی است که بر اساس داده‌های مرکز آمار ایران ۶۳ درصد از جمعیت شهرستان داراب در مناطق روستایی زندگی

می‌کند، عدم شناخت از محیط روستایی و همچنین عدم اطلاع از معیارهای توسعه اجتماعی و وضعیت توسعه اجتماعی در جامعه مورد مطالعه باعث برنامه‌ریزی نامطلوب و عدم دستیابی به اهداف مورد نظر در برنامه‌های توسعه منطقه می‌شود. بدین منظور و با توجه به اهمیت مسئله فوق این مطالعه سعی بر آن دارد تا به سنجش سطح توسعه اجتماعی در مناطق روستایی در شهرستان داراب بپردازد تا با عنایت به نتایج حاصل بتوان تا حدودی به حل مشکلات شهرستان کمک کرد و زمینه را برای شناخت بیشتر در مورد توسعه اجتماعی شهرستان و برنامه‌ریزی‌های آتی فراهم کرد. به همین منظور این مطالعه با هدف سنجش سطح توسعه اجتماعی در مناطق روستایی شهرستان داراب به دنبال پاسخ گویی به سوالات زیر است:

۱. مناسب‌ترین شاخص‌های توسعه اجتماعی کدامند؟
۲. دهستان‌های شهرستان داراب از چه سطحی از توسعه اجتماعی در مقایسه با یکدیگر برخوردارند؟
۳. اولویت‌های توسعه اجتماعی برای هر یک از دهستان‌ها در این شهرستان کدامند؟

مبانی نظری

اصطلاح توسعه به صورت فراگیر پس از جنگ جهانی دوم مطرح شده است (حبیب زاده، ۱۳۸۹، ۸). توسعه در اصل باید نشان دهد که مجموعه نظام‌های اجتماعی، هماهنگ با نیازهای متنوع اساسی و خواسته‌های افراد و گروه‌های اجتماعی در داخل نظام، از حالت نامطلوب زندگی گذشته خارج شده و به سوی وضع یا حالتی از زندگی که از نظر مادی و معنوی «بهتر» است سوق یابد (تودارو؛ ۱۳۶۸:۱۳۶). کاربرد توسعه اجتماعی در ادبیات توسعه سابقه چندانی ندارد و بیشتر توسعه اقتصادی و اجتماعی به طور توأم اجرا می‌شدند (صحرائی، ۱۳۸۷، ۱۷). مفهوم توسعه اجتماعی تا قبل از قرن بیستم، بیشتر بار سیاسی و فلسفی داشت. لیکن از ابتدای قرن بیستم با پیشرفت جامعه‌شناسی و اقتصاد رفاه به عنوان یک فرایند تغییر و تحول در سازمان و نظام اجتماعی، رونق گرفت. استس^۲ (۲۰۰۱)، توسعه اجتماعی را یک حوزه میان بخشی و میان رشته‌ای در جستجوی بهزیستی مادی و اجتماعی مردم در همه سطوح جامعه تعریف می‌نماید. که این تعریف بیانگر دو نکته است: اول، تأمین رضایت مردم در سطح حد اقل نیازهای اساسی از طریق تأمین آن نیازها و دوم، افزایش سطح آزادی با رشته انتخاب‌هایی که مردم می‌توانند داشته باشند اندازه گیری می‌شود. «پایوا» افزایش ظرفیت و توانایی‌های مردم در فعالیت‌های مداوم برای تأمین رفاه خود و جامعه، و تحول نهادهای اجتماعی در جهت رفع نیازهای مردم در تمام سطوح، به خصوص سطوح پایین را دو بعد اصلی توسعه اجتماعی می‌داند (کلانتری، ۱۳۷۷: ۲۴). تعاریف دیگری از توسعه اجتماعی بر مضامین «سازگاری و تعادل بین فرد و جامعه»، «ایجاد امنیت»، ایجاد شرایطی با حقوق و فرصت‌های برابر و «شکوفایی فرد» تأکید می‌کنند. توسعه اجتماعی در پی ایجاد بهبود در وضعیت اجتماعی افراد یک جامعه است که برای تحقق چنین بهبودی در تغییر در الگوهای دست و پا گیر و زائد رفتاری، شناختن و رو آوردن به یک نگرش، آرمان و اعتقاد مطلوب‌تری است که بتواند پاسخگوی مشکلات اجتماعی باشد. ملاحظه می‌شود که توسعه اجتماعی در مقایسه با توسعه اقتصادی و رشد اقتصادی حوزه وسیع‌تری را در بر می‌گیرد (ازکیا، ۱۳۷۹: ۱۹). اولین نشست جهانی توسعه اجتماعی

در سال ۱۹۹۵، در کپنهاگ برگزار شد و در این اجلاس تعریف جامعی از توسعه اجتماعی ارائه نشد. اما برای اولین بار توسعه اجتماعی به عنوان بعدی از توسعه مطرح و همچنین، بر پیوند بین ابعاد توسعه تاکید شد و سران ۱۱۷ کشور جهان ضمن پذیرش تعهدات اجلاس، خود را ملزم به عملی ساختن آن کردند. (صحرايي، ۱۳۸۷: ۱۸). دومین نشست توسعه اجتماعی در سال ۲۰۰۰ و در مجمع عمومی سازمان ملل در نیویورک برگزار گردید و بر تفاوت و شکاف بین کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه، عدالت اجتماعی، دموکراتیزه شدن فضای اجتماعی-سیاسی کشورها تاکید گردید. سومین نشست توسعه اجتماعی در سال ۲۰۰۵ در نیویورک برگزار شد و محور آن ریشه کنی فقر بود همچنین بانک جهانی برنامه‌ای تا سال ۲۰۱۵ تدوین نموده است که ایجاد شرایط برای زندگی بهتر، فقر زدایی، توانمندسازی محرومان و مبارزه با ایدز از مهم‌ترین هدف‌های آن می‌باشد (World Bank, 2005). با توجه به تعاریف موجود می‌توانیم بگوییم که اهداف توسعه اجتماعی عبارتند از: کاستن از نابرابری، افزایش سطح زندگی مردم، محو فقر، گسترش فرصت‌های اشتغال، توسعه متوازن مناطق جغرافیایی با تاکید بر مناطق محروم، افزایش مطالبات مردم، رشد درآمد سرانه، افزایش استانداردهای سلامت و تندرستی، گسترش و ارتقاء سطح آموزش و پرورش به صورت عام، تأمین مسکن و بهداشت، رشد شهر نشینی، توسعه منابع انسانی، گسترش شبکه‌های تأمین اجتماعی، بسط آزادی‌های اساسی و سیاسی، مشارکت دادن آگاهانه مردم در سرنوشت خود، گسترش نهادهای دموکراتیک از طریق انتخابات آزاد، برقراری نظم و عدالت اجتماعی، افزایش طول عمر، امنیت عمومی، تحرک اجتماعی، سلامت خانواده، بهره‌گیری اقوام و طوایف مختلف از امکانات کشور به صورت یکسان، تقویت و توسعه مطبوعات برای اطلاع رسانی شفاف و پاسخگو بودن مسئولان در برابر مردم (احمدی، ۱۳۸۶). در زمینه توسعه اجتماعی مطالعاتی انجام شده است، از جمله: فیروز آبادی، حسینی و قاسمی (۱۳۸۹)، در مقاله خود با عنوان «مطالعه شاخص‌ها و رتبه توسعه اجتماعی در استان‌های کشور و رابطه آن با سرمایه اجتماعی» به این نتیجه رسیدند که بین میزان توسعه اجتماعی و برخی عناصر سرمایه اجتماعی شامل: اعتماد خصوصی و اعتماد عمومی رابطه معنی دار و معکوسی وجود دارد. همچنین بین توسعه اجتماعی و برخی دیگر از عناصر سرمایه اجتماعی شامل شبکه روابط درون گروهی، مشارکت‌های رسمی، مشارکت‌های غیر رسمی و اعتماد نهادی رابطه معناداری وجود ندارد؛ همچنین نتایج تحقیق آنها نشان می‌دهد که سیزده شاخص برای شناخت وضعیت توسعه اجتماعی، قابل استفاده می‌باشد و بر اساس داده‌های این شاخص‌ها، استان یزد بیشترین و استان کهگیلویه و بویراحمد کم‌ترین سطح توسعه اجتماعی را داشته‌اند. زهرا رضایی (۱۳۸۶) در تحقیقی با عنوان «توسعه اجتماعی در ایران شاخص‌ها و موانع» به چهار معیار امنیت، آموزش، بهداشت و مشارکت اجتماعی اشاره کرده است و با تقسیم سال‌های پس از انقلاب اسلامی تاکنون به چهار دوره، سیاست‌های اجتماعی در هر دوره و زمینه‌های موفقیت و عدم موفقیت آن را مورد بررسی قرار داده است و در پایان نیز به بررسی موانع توسعه اجتماعی و شرایط تحقق توسعه همه جانبه پرداخته است. همچنین مطالعات دیگری در زمینه توسعه اجتماعی صورت گرفته است از جمله: اسماعیلی (۱۳۸۵)، گنجی و کلانتری (۱۳۸۴)، مولوی (۱۳۸۴)، حبیب‌زاده (۱۳۸۹)، صحرايي (۱۳۸۶)، کوثری (۱۳۸۷)، خلف خانی (۱۳۸۶)، ملایی (۱۳۸۰).

معیارها و شاخص‌های توسعه اجتماعی

شاخص‌های اجتماعی ابزارهایی را برای ارزیابی جنبه‌های مختلف وضعیت اجتماعی ارائه می‌کنند. تقی‌زاده برای سنجش توسعه اجتماعی در سطح کشور، در تحقیقی با عنوان، «تحلیل عاملی خوشه‌ای استان‌های کشور» از شش عامل اصلی استفاده نموده است: آموزش عالی، بهداشت، جمعیت، ارتباطات، باسوادی، گسترش زراعت و سرمایه گذاری، اشتغال زنان، سطح آموزش ابتدایی و راهنمایی، اشتغال صنعتی و شهرنشینی (تقی‌زاده، ۱۳۷۸). همچنین دفتر عمران سازمان ملل طی گزارشی در سال ۱۹۵۴ توسط کارشناسان علوم اجتماعی ۱۲ معیار برگزیده را معرفی نمود که مبنای تحقیقات بعدی قرار گرفتند: بهداشت، تغذیه، آموزش، شرایط کار، اشتغال، درآمد و پس انداز، حمل و نقل، مسکن، پوشاک، تفریح و اوقات فراغت، امنیت اجتماعی، آزادی‌های انسانی (صحرائی، ۱۳۸۷، ۵۱). سازمان همکاری و توسعه اقتصادی اروپا ۸ معیار را برای توسعه اجتماعی عنوان نمود، سلامت، آموزش، اشتغال، تسلط بر کالاها و خدمات، امنیت، اجرای عدالت، میزان نابرابری، محیط زیست، و در مجموع ۲۴ شاخص را برای این معیارها معرفی کرد (OECD, 1973).^۳ در این مقاله برای سنجش سطح توسعه اجتماعی مناطق روستایی شهرستان داراب در ابتدا با مرور ادبیات راجع به توسعه اجتماعی و با توجه به نظر کارشناسان تعدادی معیار و شاخص که سطح توسعه اجتماعی را می‌سنجد انتخاب شد. معیارهایی که در این مقاله برای سنجش سطح توسعه اجتماعی انتخاب شده‌اند عبارتند از: آموزش، بهداشت، اشتغال، اقتصاد، مشارکت عمومی، شبکه‌های اجتماعی، اعتماد اجتماعی، هنجارها، تسهیلات رفاهی، ارتباطات و مخابرات، نگرش به برابری حقوقی، قانونمندی، امنیت اجتماعی، محیط زیست و حمل و نقل عمومی.

جدول ۱- معیارهای توسعه اجتماعی و پیشینه تحقیق معیارها

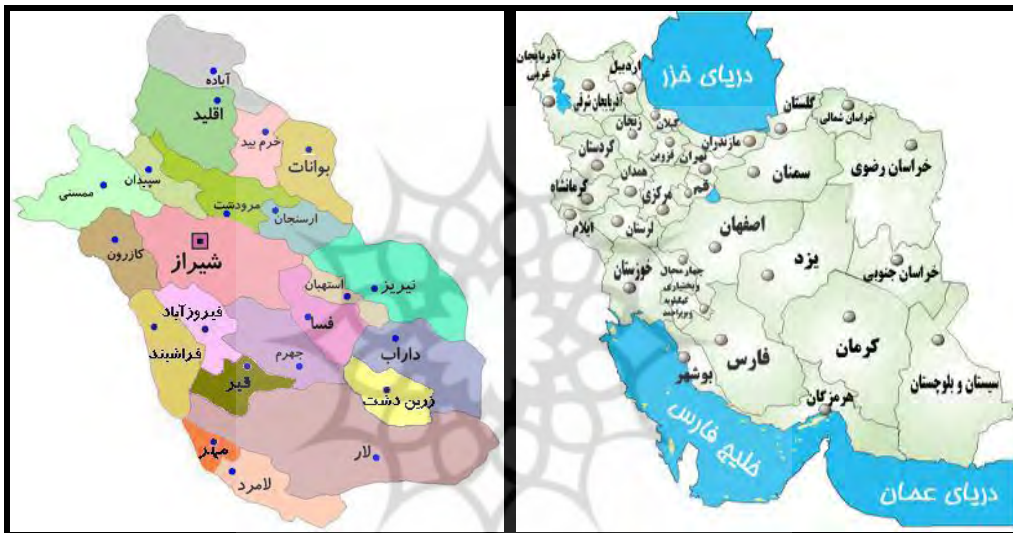
آموزش	(united nation, 2005) - (ملایی، ۱۳۸۰) - (Dharma, Michael Hopkins Donald mc Granahan, 1998) - (کلاتری، ۱۳۷۷) - (تین و همکاران، ۱۹۸۸) - (world bank, 2005) - (جکسون، ۲۰۰۲) - (اسماعیلی، ۱۳۸۵).
بهداشت	(united nation, 2005) - (ملایی، ۱۳۸۰) - (Dharma, Michael Hopkins, Donald mc Granahan, 1998) - (کلاتری، ۱۳۷۷) - (تین و همکاران، ۱۹۸۸) - (world bank, 2005) - (جکسون، ۲۰۰۲) - (اسماعیلی، ۱۳۸۵).
اشتغال	(united nation, 2005) - (ملایی، ۱۳۸۰) - (Dharma, Michael Hopkins, Donald mc Granahan, 1998) - (صحرائی، ۱۳۸۷) - (احمدی، ۱۳۸۶) - (جکسون، ۲۰۰۲) - (اسماعیلی، ۱۳۸۵).
اقتصاد	(united nation, 2005) - (احمدی، ۱۳۸۶) - (گنجی و کلاتری، ۱۳۸۴) - (حبیب زاده، ۱۳۸۹) - (جکسون، ۲۰۰۲).
مشارکت عمومی	(ملایی، ۱۳۸۰) - (Dharma, Michael Hopkins, Donald mc Granahan, 1998) - (فیروز آبادی و همکاران، ۱۳۸۹) - (معینی، ۱۳۸۲) - (کوثری، ۱۳۸۷) - (احمدی، ۱۳۸۶) - (جکسون، ۲۰۰۲) - (اسماعیلی، ۱۳۸۵) - (رضایی، ۱۳۸۶).
شبکه‌های اجتماعی	(عبداللهی، ۱۳۸۶) - (چلبی، ۱۳۷۵) - (صحرائی، ۱۳۸۷) - (اسماعیلی، ۱۳۸۵).
هنجارها	(احمدی، ۱۳۸۶) - (صحرائی، ۱۳۸۷) - (اسماعیلی، ۱۳۸۵).
اعتماد اجتماعی	(فیروز آبادی و همکاران، ۱۳۸۹) - (صحرائی، ۱۳۸۷) - (اسماعیلی، ۱۳۸۵).
تسهیلات رفاهی	(کلاتری، ۱۳۷۷) - (گنجی و کلاتری، ۱۳۸۴) - (صحرائی، ۱۳۸۷) - (اسماعیلی، ۱۳۸۵).
ارتباطات و مخابرات	(کوثری، ۱۳۸۷) - (کلاتری، ۱۳۷۷) - (گنجی و کلاتری، ۱۳۸۴) - (چلبی، ۱۳۷۵) - (اسماعیلی، ۱۳۸۵).
نگرش به برابری حقوقی	(ازکیا، ۱۳۷۹) - (احمدی، ۱۳۸۶) - (صحرائی، ۱۳۸۷) - (اسماعیلی، ۱۳۸۵).
قانونمندی	(احمدی، ۱۳۸۶) - (صحرائی، ۱۳۸۷) - (اسماعیلی، ۱۳۸۵).
امنیت اجتماعی	(united nation, 2005) - (Dharma, Michael Hopkins, Donald mc Granahan, 1998) - (ازکیا، ۱۳۷۹) - (احمدی، ۱۳۸۶) - (کوثری، ۱۳۸۷) - (جکسون، ۲۰۰۲) - (رضایی، ۱۳۸۶).
محیط زیست	(Dharma, Michael Hopkins, Donald mc Granahan, 1998) - (لشکری، ۱۳۸۷) - (حبیب زاده، ۱۳۸۹).
حمل و نقل عمومی	(united nation, 2005) - (کلاتری، ۱۳۷۷) - (حبیب زاده، ۱۳۸۹).

منبع: گردآوری شده توسط نویسنده

³ - Organization for Economic Co-operation and Development (OECD)

معرفی منطقه مورد مطالعه

منطقه مورد مطالعه شهرستان داراب است که از نظر موقعیت جغرافیایی بین ۵۴ تا ۵۵ درجه و ۳۳ دقیقه طول شرقی تا ۲۷ درجه و ۵۳ دقیقه و ۲۹ درجه عرض شمالی گرفته است. شهرستان داراب از شمال به شهرستان نیریز و استهبان، از جنوب به شهرستان‌های لار و زرین‌دشت، از شرق به استان‌های کرمان و هرمزگان و از غرب به شهرستان فسا محدود می‌باشد. مساحت منطقه مورد مطالعه ۶۵۴۱ کیلومتر مربع می‌باشد. بر اساس سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۰ جمعیت شهرستان برابر با ۱۸۹۳۴۵ نفر می‌باشد که از این تعداد ۱۰۸۴۵۱ نفر در نقاط روستایی و ۸۰۲۰۳ نفر نیز در نقاط شهری ساکن می‌باشند. شهرستان داراب دارای سه بخش و ۱۲ دهستان می‌باشد و اقتصاد غالب مناطق روستایی شهرستان کشاورزی است. محدوده مورد مطالعه در نقشه شماره سه (۳) ارائه شده است.

شکل ۲: نقشه تقسیمات سیاسی استان فارس

شکل ۱: نقشه تقسیمات سیاسی ایران

منبع: معاونت برنامه‌ریزی استانداری فارس، ۱۳۹۱

شکل ۳: نقشه تقسیمات سیاسی شهرستان داراب

منبع: معاونت برنامه‌ریزی استانداری فارس، ۱۳۹۱

روش تحقیق

تحقیق حاضر از لحاظ هدف کاربردی است، برای جمع آوری اطلاعات از دو روش کتابخانه‌ای و میدانی استفاده شده است. در بخش مطالعات کتابخانه‌ای به بررسی مبانی نظری و سوابق مطالعاتی موضوع پرداخته شده و با استمداد از نظریه‌ها و مطالعات قبلی انجام شده در زمینه موضوع تحقیق و همچنین با بررسی اطلاعات موجود در خصوص منطقه مورد مطالعه، نسبت به انتخاب شاخص‌ها و معیارهای سنجش توسعه اجتماعی اقدام شده است؛ و در بخش میدانی از اطلاعات اولیه و ثانویه بهره گرفته شده است. اطلاعات اولیه با استفاده از پرسشنامه و اطلاعات دست دوم نیز بر اساس شاخص‌های منتخب، از طریق مراکز آمار ادارات مختلف جمع‌آوری شد. همچنین این پژوهش از لحاظ پردازش اطلاعات از نوع تحقیقات توصیفی-همبستگی است. محدوده مطالعه شده در این تحقیق شهرستان داراب از استان فارس می‌باشد. جامعه آماری مورد مطالعه در این پژوهش را روستاییان ساکن روستاهای شهرستان داراب (بالای ۱۵ سال)؛ شامل ۷۹۲۶۲ نفر (مرکز آمار ایران ۱۳۸۵) تشکیل می‌دهند. محاسبه حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران ($n=364$) و با روش نمونه‌گیری چند مرحله‌ای صورت گرفت. در این مرحله از مجموع ۱۲ دهستان ۳۶ روستا (هر دهستان ۳ روستا) به صورت تصادفی انتخاب شدند. برای جمع‌آوری اطلاعات اولیه به وسیله پرسش-نامه، پرسش‌نامه‌ای طراحی شد که روایی آن با توجه به نظر متخصصین مربوطه مورد تایید قرار گرفت و بر طبق پیشنهادهای آنان تصحیح لازم انجام شد. پایایی ابزار پژوهش نیز با استفاده از روش آلفای کرونباخ، (۰/۷۴) بدست آمد که حاکی از پایایی قابل قبولی است. پرسش‌نامه تایید شده به وسیله پرسش‌گران و به صورت مصاحبه، تکمیل و جمع‌آوری شد و برای تجزیه و تحلیل داده‌ها و محاسبه شاخص ترکیبی از روش تحلیل مؤلفه‌های اصلی استفاده گردیده است. در این روش پس از تقسیم مقادیر متغیرها به میانگین، اختلاف مقیاس شاخص‌ها مرتفع و سپس وزن‌های محاسبه شده به وسیله تحلیل مؤلفه‌های اصلی برای هر یک از شاخص‌ها ضرب شده‌اند. این فرایند در قالب فرمول ذیل انجام گردیده است (کلانتری، ۱۲۲، ۱۹۹۷).

$$CI = \sum_{i=1}^n \frac{X_{ij}}{X_i} \times W_{ij}$$

CI شاخص ترکیبی، X_{ij} مقدار متغیر مربوط به منطقه j (دهستان)، X_i میانگین شاخص a و W_{ij} وزن مربوط به شاخص a که از طریق بردار اولین عامل بدست می‌آید.

با توجه به اینکه تعداد شاخص‌های مورد استفاده به دلیل محدودیت آماری برای ابعاد مختلف توسعه اجتماعی در سطح دهستان‌های شهرستان با هم برابر نبودند؛ لذا به منظور جلوگیری از غلبه یک بعد بر ابعاد دیگر، ابتدا شاخص‌های ترکیبی برای ابعاد مختلف محاسبه گردید و سپس شاخص‌های ترکیبی بدست آمده از هر یک از زیرگروه‌ها به عنوان متغیرهای جدید برای محاسبه شاخص ترکیبی نهایی مورد استفاده قرار گرفت. برای محاسبه شاخص ترکیبی نهایی از روش تاکسونومی عددی استفاده شد. بعد از محاسبه شاخص ترکیبی رتبه‌بندی لازم انجام گرفت و نهایتاً به روش تحلیل خوشه‌ای دهستان‌های شهرستان داراب در سه گروه دهستان‌های با توسعه اجتماعی بالا، دهستان‌های با توسعه اجتماعی متوسط و دهستان‌های محروم از لحاظ توسعه اجتماعی طبقه بندی شدند (جدول شماره ۴). همچنین برای سنجش میزان نابرابری در بین هر یک از معیارهای توسعه اجتماعی در دهستان‌های

مورد مطالعه از روش ضریب تغییرات^۴ که آن را عامل ویلیامسون نیز می‌نامند استفاده شد که فرمول آن به شرح زیر است (کلانتری، ۱۴۰، ۱۳۸۰).

$$CV = \frac{\sqrt{\frac{\sum_{i=1}^N (X_i - \bar{X})^2}{N}}}{\frac{\sum_{i=1}^N X_i}{N}}$$

CV مقدار ضریب تغییرات یک شاخص، X_i مقدار یک شاخص در یک منطقه خاص، \bar{X} میانگین همان شاخص، N تعداد مناطق، کلیه عملیات آماری و داده پردازی با استفاده از نرم افزار SPSS تحت ویندوز انجام گرفته است. به منظور نمایش و تحلیل داده‌ها، نقشه شهرستان به تفکیک دهستان‌ها در محیط ARC/MAP تهیه و پس از ورود داده‌های توصیفی در آن، نقشه مورد نیاز برای تعیین و تحلیل سطح نسبی توسعه اجتماعی در دهستان‌های شهرستان داراب بدست آمد.

نتایج و یافته‌ها

ویژگی‌های فردی، اجتماعی و اقتصادی

بر اساس اطلاعات میدانی جمع آوری شده از ۳۶۴ نفر از افراد در مناطق روستایی شهرستان داراب، ۲۵۸ نفر (۷۰/۹ درصد) از افراد مورد مطالعه مرد و ۱۰۶ نفر (۲۹/۱ درصد) زن بودند. همچنین میانگین سنی افراد تحت پژوهش ۳۴ سال می‌باشد، کم‌ترین سن ۱۵ سال و بیشترین آن ۷۶ سال است. بر اساس یافته‌های پژوهش ۱/۱ درصد از پاسخگویان بی سواد، ۶/۹ درصد دارای تحصیلات ابتدایی، ۲۴ درصد دارای تحصیلات راهنمایی، ۴۴ درصد دیپلم و ۲۴ درصد نیز دارای تحصیلات دانشگاهی می‌باشند. از نظر وضعیت اشتغال ۱۴/۳ درصد کشاورز، ۳/۴ درصد صنایع دستی، ۱۷/۱ درصد کارگر، ۶/۹ درصد اداری، ۳۷/۷ درصد خانه دار یا دارای مشاغل دیگر، ۹ درصد محصل و ۱۱/۶ درصد نیز بیکار می‌باشند. اطلاعات بدست آمده نشان می‌دهد که ۲۸ درصد دارای درآمد کمتر از ۱۰ میلیون ریال در سال و ۲/۹ درصد نیز دارای درآمد بیشتر از ۸۰ میلیون در سال می‌باشند. ۱۸/۹ درصد دارای پس انداز و ۸۱/۱ نیز هیچ گونه پس اندازی ندارند. همچنین نتایج نشان می‌دهد که ۷/۴ درصد از پاسخگویان دارای بیماری و ۹۲/۶ درصد هیچ گونه بیماری ندارند. ۸۱/۷ درصد تحت پوشش بیمه درمانی و ۱۸/۳ درصد تحت پوشش بیمه درمانی نمی‌باشند.

جدول شماره (۲) رتبه‌بندی دهستان‌ها بر اساس سطح نسبی توسعه اجتماعی به روش تاکسونومی عددی

رتبه	DL ^۵	Cio ^۶	نام دهستان	رتبه	DL	Cio	نام دهستان
۳	۰/۵۱	۴۸/۱	قریه الخیر	۷	۰/۶۲	۵۸/۶۳	رستاق
۸	۰/۶۹	۶۴/۴۳	قلعه بیابان	۱۱	۰/۹۵	۸۹/۲۵	کوهستان
۱۲	۰/۹۶	۹۰/۲۱	نصروان	۵	۰/۵۵	۵۱/۴۱	بالش
۱	۰/۳۸	۳۵/۹۷	هشیوار	۲	۰/۵۱	۴۷/۹۵	پاسخن
۱۰	۰/۷۵	۷۰/۴	آبشور	۶	۰/۵۸	۵۴/۵۴	بختاجرد
۴	۰/۵۴	۵۰/۴۷	فورگ	۹	۰/۷۳	۶۸/۱۷	فسارود

منبع: یافته‌های تحقیق

^۴ -Coefficient of variation

^۵ سطح توسعه هر دهستان
^۶ فاصله مرکب هر دهستان از دهستان ایده آل

یافته‌های استنباطی

در روش تاکسونومی عددی یکی از دهستان‌ها به عنوان نقطه یا منطقه ایده‌آل انتخاب شده و نقاط یا مناطق دیگر را بر مبنای آن درجه بندی می‌کنند. بدین ترتیب تفاوت یا فاصله هر منطقه، از آن منطقه ایده‌آل مشخص می‌شود. در رتبه بندی دهستان‌ها هر چقدر میزان فاصله یک دهستان از دهستان ایده‌آل کمتر باشد، آن دهستان دارای سطح توسعه اجتماعی بالاتری است. رتبه‌بندی بر اساس ترتیب صعودی برای هر یک از دهستان‌ها صورت می‌گیرد. سطح توسعه هر دهستان به وسیله DL بیان می‌شود، مقدار DL همواره بین صفر و یک می‌باشد، هر چقدر DL بدست آمده به سمت صفر میل کند بیانگر توسعه یافتگی دهستان و هر قدر به یک نزدیکتر باشد نشان دهنده عقب ماندگی دهستان فوق می‌باشد. همان طور که در جدول شماره (۲) مشاهده می‌شود، دهستان هشیوار با (۰/۳۸) امتیاز به عنوان توسعه‌یافته ترین دهستان و دهستان نصروان با (۰/۹۶) امتیاز، پایین‌ترین رتبه را در بین دهستان‌های شهرستان داراب به دست آورده است. همان طور که مشاهده می‌شود از لحاظ توسعه‌یافتگی اجتماعی دهستان هشیوار توسعه یافته ترین و به ترتیب دهستان‌های، پاسخن، قریه‌الخیر، فورگ، بالش، بختاجرد، رستاق، قلعه‌بیابان، فسارود، آبشور، کوهستان و نصروان در مراتب بعدی قرار دارند.

جدول شماره (۳) سطح نسبی توسعه‌یافتگی در هر یک از معیارهای توسعه اجتماعی را نشان می‌دهد. در زمینه شاخص ترکیبی آموزش دهستان هشیوار دارای سطح نسبی توسعه‌یافتگی بالاتری (رتبه اول) و دهستان کوهستان از لحاظ توسعه‌یافتگی در معیار آموزش در رتبه آخر قرار دارد. در زمینه شاخص ترکیبی بهداشت و درمان دهستان‌های آبشور و کوهستان به ترتیب حائز رتبه‌های اول و آخر از نظر میزان توسعه‌یافتگی در بعد بهداشتی و درمانی هستند. بررسی سطح نسبی توسعه‌یافتگی در بعد اقتصادی نشان می‌دهد که دهستان نصروان رتبه اول و دهستان هشیوار رتبه آخر را کسب کرده‌اند. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که از لحاظ معیار شبکه‌های اجتماعی، دهستان قریه‌الخیر دارای رتبه اول و دهستان فورگ در رتبه آخر می‌باشد. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که از لحاظ معیار اعتماد اجتماعی دهستان‌های رستاق و نصروان به ترتیب رتبه اول و آخر را در معیار اعتماد اجتماعی کسب کرده‌اند. همچنین در معیار هنجارهای اجتماعی دهستان رستاق رتبه اول و دهستان فورگ رتبه آخر را در بعد هنجارهای اجتماعی کسب کرده‌اند. در زمینه ارتباطات دهستان فورگ رتبه اول و دهستان آبشور رتبه آخر را کسب کرده‌اند. اما از لحاظ معیار نگرش اجتماعی دهستان‌های بالش و قلعه بیابان به ترتیب دارای رتبه اول و آخر می‌باشند. همچنین در معیار قانونمندی دهستان بالش رتبه اول و دهستان نصروان رتبه آخر را کسب کرده است. در معیار امنیت دهستان‌های قلعه‌بیابان و رستاق به ترتیب حائز بالاترین و پایین‌ترین رتبه شده‌اند. از نظر معیار حمل و نقل

جدول ۳- سطح توسعه‌یافتگی اجتماعی در هر یک از معیارهای توسعه اجتماعی در دهستان‌های شهرستان داراب و رتبه دهستان‌ها

رتبه	نگرش به برابری حقوقی	رتبه	ارتباطات	رتبه	مشاها	رتبه	اعتماد اجتماعی	رتبه	شبکه‌های اجتماعی	رتبه	اقتصاد	رتبه	تعلقات	رتبه	آموزش	نام دهستان
۱۰	۰/۹۶	۸	۰/۸۳	۱	۰/۱۰۹	۱	۱/۱۱	۴	۱/۰۳	۳	۲/۰۶	۲	۱/۶۶	۱۰	۰/۷۵	رستاق
۳	۱/۰۹	۸	۰/۶۹	۶	۱/۰۳	۲	۱/۰۹	۹	۰/۹۴	۸	۰/۷۰	۱۲	۰/۳۰	۱۲	۰/۵۵	کوهستان
۱	۱/۱۶	۵	۰/۹۵	۷	۱/۰۲	۵	۱/۰۶	۱۱	۰/۹۰	۱	۲/۶۱	۹	۰/۵۷	۸	۰/۸۲	بالش
۴	۱/۰۵	۴	۱/۰۲	۱۱	۰/۹۱	۷	۰/۹۸	۶	۱/۰۱	۴	۲/۰۱	۵	۱/۱۹	۹	۰/۷۹	پاسخن
۵	۱/۰۴	۱۰	۰/۶۲	۲	۱/۰۸	۴	۱/۰۶	۲	۱/۱۲	۷	۰/۷۳	۱۱	۰/۳۸	۷	۰/۸۵	بختاجرد
۸	۱/۹۷	۹	۰/۶۸	۵	۱/۰۴	۶	۱/۰۱	۸	۰/۹۸	۸	۰/۷۰	۷	۱	۱۱	۰/۶۷	فسارود
۲	۱/۱۱	۱۱	۰/۵۹	۳	۱/۰۶	۹	۰/۹۳	۱	۱/۱۶	۶	۰/۷۵	۸	۰/۷۲	۵	۱/۰۳	قریه الخیر
۱۲	۰/۸۸	۲	۱/۴۷	۱۰	۰/۹۱	۸	۰/۹۷	۵	۱/۰۲	۱۰	۰/۶۹	۱۰	۰/۴۱	۳	۱/۱	قلعه بیابان
۱۱	۰/۸۱	۳	۱/۳۷	۹	۰/۹۷	۱۲	۰/۸۹	۱۰	۰/۹۱	۱	۰/۶۶	۶	۱/۰۶	۴	۱/۰۷	نصروان
۶	۰/۹۹	۷	۰/۷۴	۴	۱/۰۵	۳	۱/۰۷	۳	۱/۱۰	۱۲	۰/۶۴	۴	۱/۳۷	۱	۱/۹۷	هشیوار
۷	۰/۹۹	۱۲	۰/۵۸	۸	۰/۹۹	۱۱	۰/۹۲	۷	۰/۹۹	۵	۰/۸۲	۱	۱/۷۱	۲	۱/۴۵	آبشور
۹	۰/۹۷	۱	۲/۴۵	۱۲	۰/۹۸	۱۰	۰/۹۲	۱۲	۰/۸۵	۲	۲/۲۷	۳	۱/۶۴	۶	۰/۹۶	فورگ
	۰/۰۹۶		۰/۵۴		۰/۰۷		۰/۰۷		۰/۰۹		۰/۶۲		۰/۵۱		۰/۳۸	ضریب تغییرات

منبع: یافته‌های تحقیق

جدول ۳- سطح توسعه‌یافتگی اجتماعی در هر یک از معیارهای توسعه اجتماعی در دهستان‌های شهرستان داراب و رتبه دهستان‌ها

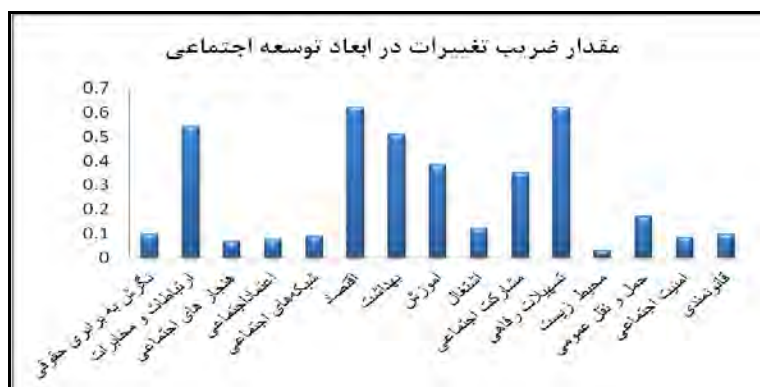
رتبه	اشتغال	رتبه	مشارکت اجتماعی	رتبه	تسهیلات	رتبه	محیط زیست	رتبه	حمل و نقل عمومی	رتبه	امنیت اجتماعی	رتبه	قانونمندی	نام دهستان
۸	۰/۹۵	۲	۱/۴۹	۱۱	۰/۳۲	۱۰	۰/۹۸	۱۰	۰/۸۹	۱۲	۰/۹۰	۳	۱/۰۸	رستاق
۶	۰/۹۹	۱۰	۰/۷۱	۱۲	۰/۲۱	۹	۰/۹۸	۱۲	۰/۶۵	۱۰	۰/۸۳	۷	۱/۰۱	کوهستان
۱۰	۰/۸۶	۸	۰/۸۷	۶	۰/۷۹	۱	۱/۰۶	۸	۰/۹۶	۲	۱/۰۹	۱	۱/۱۱	بالش
۹	۰/۹۳	۳	۱/۳۰	۳	۰/۷۶	۸	۰/۹۹	۷	۰/۹۶	۶	۱/۰۲	۵	۱/۰۶	پاسخن
۷	۰/۹۸	۱۲	۰/۴۴	۱	۲/۰۱	۶	۱/۰۱	۳	۱/۱۴	۳	۱/۰۶	۴	۱/۰۸	بختاجرد
۳	۱/۱۲	۹	۰/۸۲	۷	۰/۶۹	۱۲	۰/۹۴	۴	۱/۱۱	۵	۱/۰۵	۹	۱/۹۵	فسارود
۲	۱/۱۵	۵	۱/۰۴	۸	۰/۶۷	۵	۱/۰۱	۹	۱/۹۵	۴	۱/۰۳	۶	۱/۰۶	قریه الخیر
۴	۱/۰۷	۱۱	۰/۶۲	۹	۰/۵۲	۴	۱/۰۲	۲	۱/۱۴	۱	۱/۱۶	۸	۰/۹	قلعه بیابان
۱۲	۰/۸۴	۴	۱/۱۲	۲	۱/۸	۱۱	۰/۹۵	۱	۰/۷۶	۹	۰/۹۴	۱۲	۰/۸۳	نصروان
۵	۱	۷	۰/۹۰	۵	۱/۳	۳	۱/۰۲	۵	۱/۱	۷	۱	۲	۱/۱	هشیوار
۱۱	۰/۸۷	۶	۱/۰۳	۱۰	۰/۴۳	۷	۱/۰۱	۶	۱/۰۸	۱۱	۰/۹۰	۱۱	۰/۸۷	آبشور
۱	۱/۲۲	۱	۱/۶۶	۴	۱/۵۱	۲	۱/۰۳	۱	۱/۲۹	۸	۰/۹۴	۱۰	۰/۸۷	فورگ
	۰/۱۲		۰/۳۵		۰/۶۲		۰/۰۳۱		۰/۱۷		۰/۰۸۲		۰/۰۹۷	ضریب تغییرات

منبع: یافته‌های تحقیق

دهستان نصروان دارای بهترین وضعیت و دهستان کوهستان دارای بدترین وضعیت می‌باشند. در زمینه محیط زیست دهستان بالش دارای بالاترین رتبه و دهستان فسارود دارای بدترین رتبه می‌باشد. بر اساس اطلاعات بدست آمده در بعد تسهیلات رفاهی دهستان بختاجرد و دهستان کوهستان به ترتیب دارای بهترین و بدترین رتبه از لحاظ برخورداری از تسهیلات رفاهی می‌باشند. از لحاظ مشارکت، دهستان فورگ دارای بهترین و دهستان بختاجرد دارای بدترین رتبه می‌باشند. از لحاظ معیار اشتغال دهستان‌های فورگ و نصروان به ترتیب بهترین و بدترین رتبه را دارا می‌باشند. جزییات سطح توسعه‌یافتگی اجتماعی در هر کدام از معیارهای توسعه اجتماعی در سطوح دهستان‌های ۱۲ گانه در جدول شماره (۳) ارائه شده است.

مقدار ضریب تغییرات بدست آمده برای هر کدام از معیارهای توسعه اجتماعی نشان دهنده عدم تعادل در معیارهای توسعه اجتماعی در نواحی مختلف می‌باشد. مقدار بالای ضریب تغییرات نشان دهنده نابرابری بیشتر در توزیع شاخص فوق می‌باشد. یافته‌های تحقیق بیانگر آن است که مقدار ضریب تغییرات در ابعاد مختلف توسعه اجتماعی متفاوت بوده و از حداقل ۰/۰۳۸ تا حداکثر ۰/۶۲ نوسان دارد. مقدار ضریب تغییرات بدست آمده نشان می‌دهد که معیارهای تسهیلات رفاهی، اقتصاد، ارتباطات و مخابرات، بهداشت و درمان، آموزش، مشارکت عمومی، حمل و نقل عمومی، اشتغال، قانونمندی، نگرش به برابری حقوقی، شبکه‌های اجتماعی، امنیت اجتماعی، اعتماد اجتماعی، هنجارهای اجتماعی و محیط زیست به ترتیب دارای بالاترین ضریب تغییرات می‌باشند. میزان ضریب تغییرات برای هر کدام از معیارهای توسعه اجتماعی در جدول شماره (۳) آمده است. همچنین نمودار شماره (۱) میزان ضریب تغییرات را در ابعاد مختلف توسعه اجتماعی نشان می‌دهد.

با توجه به نتایج حاصل از تحلیل خوشه‌ای در مورد سطح توسعه‌یافتگی اجتماعی در مناطق روستایی شهرستان داراب، می‌توان دهستان‌ها را به سه طبقه شامل دهستان‌های توسعه‌یافته، دهستان‌های در حال توسعه و دهستان‌های توسعه نیافته طبقه‌بندی و تفکیک کرد (جدول شماره ۴). همان‌طور که نقشه شماره (۴) نشان می‌دهد، دهستان‌های هشیوار، پاسخن، قریه‌الخیر، فورگ، بالش، بختاجرد، و رستاق در گروه دهستان‌های با سطح توسعه اجتماعی بالا و دهستان‌های قلعه‌بیابان، فسارود و آبشور در گروه سطح توسعه اجتماعی متوسط، همچنین دهستان‌های کوهستان و نصروان از لحاظ توسعه اجتماعی محروم می‌باشند. طبقه‌بندی دهستان‌های شهرستان داراب از نظر سطح توسعه اجتماعی در جدول شماره (۴) و نقشه شماره (۴) ارائه شده است.

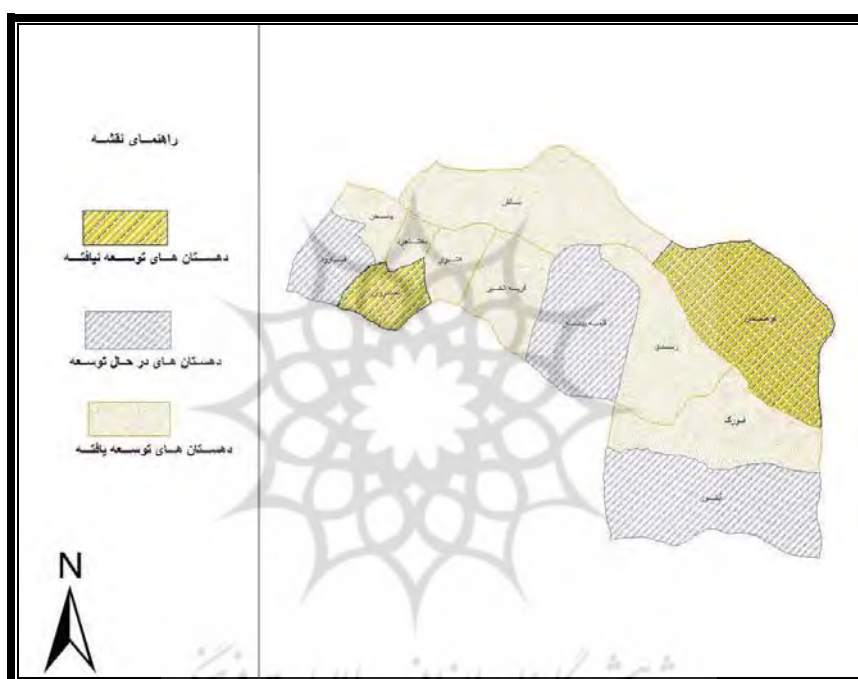
نمودار ۱- مقدار ضریب تغییرات در ابعاد مختلف توسعه اجتماعی

منبع: یافته‌های تحقیق

جدول ۴- سطح نسبی توسعه اجتماعی در دهستان‌های شهرستان داراب

طبقه	دهستان	تعداد دهستان	سطح توسعه‌یافتگی اجتماعی
۱- سطح توسعه اجتماعی بالا (توسعه یافته)	هشیوار، پاسخن، قریه‌الخیر، فورگ، بالش، بختاجرد، رستاق	۷	۰/۳۵ - ۰/۶۴
۲- سطح توسعه اجتماعی متوسط (در حال توسعه)	قلعه‌بیابان، فسارود، آبشور	۳	۰/۶۵ - ۰/۸۰
۳- سطح توسعه اجتماعی پایین (توسعه نیافته یا محروم)	کوهستان، نصروان	۲	۰/۹ - ۱

منبع: یافته‌های تحقیق

شکل ۴- نقشه سطح نسبی توسعه اجتماعی در دهستان‌های شهرستان داراب

منبع: یافته‌های تحقیق

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج بدست آمده بیانگر این است که از نظر توسعه اجتماعی تفاوت زیادی میان دهستان‌های شهرستان داراب وجود دارد. همچنین این مطالعه نشان می‌دهد که دهستان‌های کوهستان و نصروان که در رتبه بندی در سطح پایینی و در گروه دهستان‌های با سطح توسعه اجتماعی پایین قرار گرفتند، اولویت بیشتری برای برنامه‌ریزی و اجرای برنامه‌های هدفمند دارا می‌باشند. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که دهستان رستاق در بعد امنیت و تسهیلات، دهستان کوهستان در بعد آموزش، بهداشت، حمل و نقل و تسهیلات رفاهی، دهستان بالش در بعد اشتغال و شبکه‌ها اجتماعی، دهستان پاسخن در بعد هنجارهای اجتماعی و آموزش، دهستان بختاجرد در بعد مشارکت و بهداشت، دهستان فسارود در بعد محیط زیست و آموزش، دهستان قریه خیر در بعد ارتباطات و حمل و نقل، دهستان قلعه بیابان در بعد مشارکت و هنجارها، دهستان نصروان در بعد قانون مندی، اشتغال و اعتماد اجتماعی، دهستان هشیوار

در بعد اقتصاد و ارتباطات، دهستان آبشور در بعد ارتباطات و اعتماد اجتماعی و دهستان فورگ در بعد قانونمندی و هنجارهای اجتماعی دارای اولویت می‌باشند. همچنین ضریب تغییرات بدست آمده بیانگر این است که تفاوت در سطح توسعه‌یافتگی اجتماعی در دهستان‌های شهرستان داراب در معیارهای تسهیلات رفاهی، اقتصاد، ارتباطات و مخابرات، بهداشت و درمان، آموزش و مشارکت اجتماعی بیشتر از سایر معیارهای توسعه اجتماعی می‌باشد؛ این یافته‌ها نشان می‌دهند که هر تلاشی برای بهبود سطح توسعه اجتماعی و کاهش نابرابری‌ها در ناحیه مورد مطالعه باید ابتدا متمرکز بر معیارهایی همچون تسهیلات رفاهی، اقتصاد، ارتباطات و مخابرات، بهداشت و درمان، آموزش و مشارکت اجتماعی باشد که بیشترین میزان نابرابری را در میان معیارهای توسعه اجتماعی در سطح دهستان‌های مورد مطالعه دارا می‌باشند. لذا برای توسعه اجتماعی هماهنگ و یکپارچه دهستان‌های شهرستان داراب، تمرکز زدایی در هر یک از معیارهای توسعه اجتماعی ضروری است. با توجه به نتایج تحقیق حاضر می‌توان گفت آن‌چنان که پیامدهای توسعه اجتماعی و توسعه نیافتگی روستایی بر ابعاد مختلف حیات اجتماعی تاثیر می‌گذارد، برای تحقق توسعه اجتماعی در محیط روستایی نیز باید به زمینه‌ها و عوامل مختلف و متعددی که با یکدیگر در تعامل هستند توجه کرد. برای تحقق این امر می‌توان با سازماندهی روستاییان و بسط سازمان‌های محلی، توسعه ارتباطات دو سویه، گسترش خدمات، بسیج منابع محلی، و با لحاظ داشتن جامع‌نگری نسبت به وضعیت و ساختار اجتماعی، سیاسی و اقتصادی روستاها در قالب تقویت ابتکارهای محلی تلاش کرد. در پایان بر اساس نتایج تحقیق حاضر پیشنهاد زیر ارائه می‌گردد:

بر اساس نتایج حاصل از تاکسونومی عددی و تحلیل خوشه‌ای دهستان‌های نصروان و کوهستان در پایین‌ترین سطح توسعه اجتماعی قرار دارند و اختلاف زیادی از لحاظ سطح توسعه اجتماعی بین این دهستان‌ها و سایر دهستان‌های شهرستان وجود دارد، لذا پیشنهاد می‌شود مسئولان اجرایی شهرستان توجه ویژه‌ای به دهستان‌های نصروان و کوهستان با هدف کاهش نابرابری و بهبود وضعیت توسعه یافتگی اجتماعی این دهستان‌ها داشته باشند. نتایج بدست آمده از ضریب تغییرات بیانگر این است که شکاف توسعه در بین دهستان‌ها در معیارهای تسهیلات رفاهی، اقتصاد، ارتباطات و مخابرات، بهداشت و درمان، آموزش و مشارکت اجتماعی بسیار زیاد می‌باشد، لذا پیشنهاد می‌شود که مسئولان اجرایی و برنامه‌ریزان شهرستان اقدامات لازم را در جهت کاهش شکاف توسعه در معیارهای ذکر شده در بین دهستان‌های شهرستان انجام دهند.

منابع

- احمدی، سید محمد (۱۳۸۶). توسعه اجتماعی و امنیت ملی، پژوهشنامه فرهنگی و اجتماعی، شماره ۱۴، مرکز تحقیقات استراتژیک. ازکیا، مصطفی (۱۳۷۴). جامعه‌شناسی توسعه و توسعه‌نیافتگی روستایی در ایران، چاپ چهارم، انتشارات اطلاعات، تهران.
- ازکیا، مصطفی (۱۳۸۱). جامعه‌شناسی توسعه، چاپ چهارم، انتشارات کلمه، تهران.
- اسماعیلی، رضا (۱۳۸۵). بررسی شاخص‌های توسعه اجتماعی و سطح بندی آن در شهرستان‌های استان اصفهان، پایان نامه دکتری، گروه جامعه‌شناسی دانشگاه اصفهان.
- تقی زاده، فاطمه (۱۳۷۸). سطح بندی استان‌های کشور از نظر رفاه و توسعه یافتگی، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور.
- تودارو، مایکل (۱۳۷۹). توسعه اقتصادی در جهان سوم، ترجمه غلامعلی فرجادی، جلد اول، انتشارات موسسه سازمان برنامه و بودجه، تهران.

چلبی، مسعود (۱۳۷۵). **جامعه‌شناسی نظم: تشریح و تحلیل نظری نظم اجتماعی**، چاپ اول، نشر نی، تهران.
حبیب زاده، شید رخ سادات (۱۳۸۹). **سنجش سطح توسعه اجتماعی در جامعه روستایی شهرستان کرج**، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.

خلف‌خانی، مهدی (۱۳۸۶). **سرمایه اجتماعی پایگاه توسعه اجتماعی، پژوهشنامه فرهنگی و اجتماعی**، شماره ۱۴.
رضایی، زهرا (۱۳۸۶). **توسعه اجتماعی در ایران، شاخص‌ها و موانع، پژوهشنامه فرهنگی و اجتماعی**، شماره ۱۴.
صحرائی، سعید (۱۳۸۷). **بررسی شاخص‌های توسعه اجتماعی و سطح بندی دهستان‌های شهرستان اصفهان**، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.

فیروزآبادی، سید احمد و حسینی، سید رسول و قاسمی، روح‌الله، ۱۳۸۹، **مطالعه شاخص‌ها و رتبه توسعه اجتماعی در استان‌های کشور و رابطه آن با سرمایه اجتماعی، فصلنامه علمی-پژوهشی رفاه اجتماعی**، سال دهم، شماره ۳۷، ۹۳-۵۷.
قره‌باغیان، مرتضی (۱۳۷۰). **اقتصاد رشد و توسعه**، جلد اول، نشر نی، تهران.

کلانتری، خلیل (۱۳۷۷). **مفهوم و معیارهای توسعه اجتماعی، اطلاعات اقتصادی - سیاسی**، شماره ۱۳۱ و ۱۳۲.
کلانتری، خلیل (۱۳۸۰). **برنامه ریزی و توسعه منطقه‌ای**، چاپ اول، انتشارات خوشبین، تهران.
کلانتری، صمد و گنجی، محمد، ۱۳۸۴، **شاخص‌های توسعه اجتماعی و اقتصادی در ایران، اطلاعات اقتصادی - سیاسی**، شماره ۲۱۱-۲۱۲.

کوثری، مسعود (۱۳۸۷). **تأثیر نسبی فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی در توسعه اجتماعی**، نامه پژوهش فرهنگی، سال نهم، شماره اول، ۱۷۰-۱۳۹.

معتمدی، بشیر (۱۳۸۶). **نقش اینترنت در توسعه جوامع، پژوهشنامه فرهنگی و اجتماعی**، شماره ۱۴، مرکز تحقیقات اجتماعی.
معینی، محمد رضا (۱۳۸۲). **سیاست اجتماعی، توسعه اجتماعی و نهادهای سیاسی، فصلنامه رفاه اجتماعی**، ویژه‌نامه سیاست اجتماعی، سال سوم، شماره ۱۰.

ملائتی، حسین علی (۱۳۸۰). **ترتیب قومی و توسعه اجتماعی در شهر شیروان**، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران..

Dharma, Michael Hopkins, Donald McGranahan, 1998, **some reflection on human & social indicators for developments discussion** paper no, united nation research institute for social development.

Estes, Richard, I, 2001, **social welfare and social development: partners or competitors**, University of Pennsylvania.

Thin, n, good, t &, Hodgson, r, 1998, **Social development policies result and learning: experiences from European agencies**. Uk social development

UN, 2005, **Nutrition planning, assessment and evaluation service food and nutrition food and agriculture organization of the united nation Rome**.

United nation, 1995, **world summit for social development**, Copenhagen Denmark, 6-12 march 1995.

United nation, 2002, **financing global social development symposium**, February 7, Annotated agenda and programmer of work, department of economic and social affairs, united nation, New York.

World bank, 2002, **Strategic direction for the world bank in social development brain storming workshop**, notes, October, 15-16, Washington dc.